

KIRJALLINEN KYSYMYS 337/2012 vp

Vanhuspalvelut tulevaisuudessa

Eduskunnan puhemiehelle

Vanhuspalvelut ovat olleet jo useissa vaaleissa yksi keskeisimpiä teemoja. Tutkimusten mukaan vanhuspalvelut ovat myös kansalaisten mielestä niitä palveluita, joista viimeiseksi halutaan leikattavan.

Vanhuspalvelulakia valmistellut hallituksen työryhmä esittää, että jatkossakaan lakiin ei kirjattaisi hoitohenkilökunnan mitoitusta vanhusten ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon osalta, vaan henkilöstömitoituksesta huolehtiminen jätetään kunnallisen ja ylikunnallisen päätöksen teon sekä mahdollisten vanhusten omaisten valituksista seuraavien toimenpiteiden varaan. Tällainen esitys on väärä viesti kunnille ja vaarantaa hoito- ja hoivapalveluiden laadun, joka vaihtelee kunnissa suuresti jo nykyäänkin. Lisäksi linjaus heikentää hoiva- ja hoitotyön houkuttelevuutta tilanteessa, jossa hoitajapula uhkaa Suomea.

Edellisen hallituksen aikana sosiaali- ja terveysministeriö teki kunnille suosituksen, jonka mukaan korkeintaan 3 % 75 vuotta täyttäneistä olisi ns. laitoshoidon eli ympärivuorokautisen hoidon piirissä. Tavoite on kova, koska jo tälläkin hetkellä jonot ikäihmisten laitoshoitoon ovat pitkät, eikä tilalle ole synnytetty muita palveluita riittävästi. Sen sijaan yksityinen palvelutuotanto on lisääntynyt, eli toisin sanoen julkisen sektorin omien hoiva- ja hoitopalveluyksikköjen alasajon seurauksena vastaavat palvelut ostetaan yksityisiltä palveluntuottajilta.

Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla kuntien palveluksessa olevalle hoitohenkilökunnalle tehdys-

sä kyselyssä vuonna 2009 kävi ilmi, että juuri kenenkään vanhainkodeissa työskentelevän hoitajan mielestä vanhainkodissa annettava hoito ei ollut vanhusten tarpeeseen nähden liian raskasta toisin kuin terveyskeskuksissa annettava hoito, jonka seurauksena paine vanhainkodeissa tarjottavien palveluiden lisäämiseen siis vain kasvaa. Maaseudulla laitoshoidon, joka siis käsittää ympärivuorokautisen hoidon vanhainkodeissa, alasajo sinänsä kannatettavan kotihoidon varjolla onkin lyhytnäköistä, koska etäisyydet ovat pitkiä, ja siten kotiin tarjottavat hoivapalvelut maksavat verrattain paljon suhteessa palvelun kattavuuteen.

Julkisessa keskustelussa puhutaan nykyään yhä enemmän hoidon sijaan hoivasta, vaikka vanhusten hoidontarve koko ajan lisääntyy. Hoito ja hoiva ovat kaksi eri asiaa. Valtakunnallinen linja vanhustenhuollossa on ollut, että vanhusten ympärivuorokautista laitoshoidoa vähennetään, yksityistä palvelutuotantoa lisätään ja hoitohenkilökunnan mitoitusta jätetään suositusten varaan. Monet kunnat ovatkin laiminlyöneet henkilöstömitoituksen vähimmäissuosituksia ja suosituksiin on saatettu pyrkiä joillakin paikkakunnilla myös ministeriön antaman laitoshoitopaikkojen määrää koskevan suosituksen perusteella, eli hoitopaikkoja vähentämällä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallituksen linja jatkossakin se, että vanhusten ympärivuorokautista laitoshoidtoa vähennetään, yksityistä palvelutuotantoa lisätään ja hoitohenkilökunnan mitoitus jätetään suositusten varaan ja

miten hallitus aikoo jatkossa vastata vanhusten, heidän omaistensa ja hoitohenkilökunnan tarpeisiin sekä vanhustenhuollosta kiinnostuneiden kansalaisten toiveisiin niin, että merkittävänä vaaliteemanakin usein ollut vanhustenhuolto laitetaan Suomessa kuntoon?

Helsingissä 26 päivänä huhtikuuta 2012

Vesa-Matti Saarakkala /ps

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Vesa-Matti Saarakkalan /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 337/2012 vp:

Onko hallituksen linja jatkossakin se, että vanhusten ympärivuorokautista laitoshoidoa vähennetään, yksityistä palvelutuotantoa lisätään ja hoitohenkilökunnan mitoitus jätetään suositusten varaan ja

miten hallitus aikoo jatkossa vastata vanhusten, heidän omaistensa ja hoitohenkilökunnan tarpeisiin sekä vanhus-tenhuollosta kiinnostuneiden kansalaisten toiveisiin niin, että merkittävänä vaaliteemanakin usein ollut vanhusten- huolto laitetaan Suomessa kuntoon?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Ikähoivatyöryhmän muistiossa (STM 2010:28) käsitellään kattavasti vanhusten ympärivuorokautisen hoidon kehittämistä. Tavoitteena on lisätä ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevien asiakkaiden mahdollisuutta elää ja asua kodikkaassa ympäristössä, jossa tarvittava hoito ja huolenpito on turvattu. Ikähoivatyöryhmä on linjannut, että edellä mainitun tavoitteen toteuttamiseksi tehostettua palveluasumista tulee lisätä ja laitoshoidoa vähentää. Laitoshoidoa ei tule korvata laitospalveluilla, vaan on kehitettävä sellaisia asumisvaihtoehtoja, joissa yhdistyvät hyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut sekä kuntoutus ja kotihoito. Näin on käytännössä tapahtunutkin, sillä pitkäaikaisen laitoshoidon volyymi on supistunut 2000-luvulla mer-

kittävästi, mutta tehostettua palveluasumista on lisätty vielä enemmän, joten ympärivuorokautisen hoidon kokonaisvolyyymi on kasvanut.

Hallitusohjelman mukaan ikäihmisille järjestetään tarpeen mukaisia asumisvaihtoehtoja ja kuntouttavia palveluja Ikähoivatyöryhmän ehdotusten pohjalta. Sen lisäksi huolehditaan myös laitoshoidon tarpeen mukaisesta saatavuudesta. Tämä vaihtoehto on oltava mahdollista käyttää, kun se on perusteltua vanhuksen inhimillisen ja fyysisen tarpeen näkökulmasta.

Vanhuspalvelulain valmistelua varten asettamani ohjausryhmä esitti 19.4.2012 julkistetussa muistiossaan (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:12) laitoshoidon rajoittamista vain ehdottoman tarpeellisissa tapauksissa. Ehdotuksen mukaan iäkkään henkilön palvelujen tarpeeseen voidaan vastata pitkäaikaisella laitoshoidolla vain silloin, kun se on iäkkään henkilön arvokkaan elämän ja turvallisen hoidon kannalta perusteltua.

Yksityinen palvelutuotanto täydentää kuntien tuottamia palveluja. Ikähoivatyöryhmä on katsonut, että ympärivuorokautisen hoidon turvaamiseksi on tarpeen hyödyntää palvelumarkkinoita. Palvelujen hankinnassa tulee ottaa huomioon asiakkaan asema sekä siihen vaikuttavana tekijänä erityisesti hankittavien palvelujen laatu. Loka-kuussa 2011 voimaan tullessa yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa painotetaan monin tavoin palvelujen tuottajan vastuuta palvelujen laadusta.

Edellä mainitun ohjausryhmän valmistelemassa lakiluonnoksessa on useita palvelujen laadun varmistamiseen tähtäviä säännöksiä. Henkilöstön määrän, asiantuntemuksen ja tehtäväraakenteen on vastattava asiakkaiden määrää ja heidän

toimintakykynsä edellyttämää palvelun tarvetta. Toimintayksikössä on oltava vastaava johtaja, joka vastaa palvelujen laadusta. Toimitilojen on oltava riittävät ja olosuhteiltaan sopivat asiakkaiden tarpeisiin nähden. Toimintayksikössä on järjestettävä omavalvonta palvelujen laadun varmistamiseksi. Omavalvonnan lisäksi laissa säädetäisiin myös viranomaisvalvonnasta ja toimenpiteistä valvonnassa havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Jos esimerkiksi henkilöstön mitoituksessa ilmenee seurannan ja valvonnan pe-

rusteella ongelmia, jotka edellyttävät normiohjausten tiukentamista, sosiaali- ja terveysministeriön on ohjausryhmän mielestä käynnistettävä henkilöstömitoitusta määrittelevän asetuksen valmistelu.

Ohjausryhmän muistio on juuri lähetetty laajalle lausuntokierrokselle. Pidän tärkeänä, että tulevasta vanhuspalvelulaista tulee kuntia mahdollisimman tiukasti velvoittava ja että se puutuu nykyisiin vanhusten palveluiden epäkohtiin.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2012

Peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 337/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Vesa-Matti Saarakkala /saf:

Är regeringens linje även framöver den att tjänster som tillhandahålls på institutioner dygnet runt för äldre ska minskas, att den privata serviceproduktionen ska öka och att dimensioneringen av vårdpersonalen ska regleras enbart utifrån rekommendationer och

på vilket sätt ämnar regeringen framöver tillmötesgå de behov som de äldre, deras anhöriga och vårdpersonalen har och de förhoppningar som de medborgare som är intresserade av äldreomsorgen har så att äldreomsorgen, som även var ett viktigt valtema, fås i skick i Finland?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

I en promemoria som arbetsgruppen Ikähoiva (äldreomsorg) (SHM 2010:28) har avfattat tas på ett omfattande sätt upp utvecklandet av vård dygnet runt. Målet är att öka möjligheterna för klienter som behöver vård och omsorg att leva och bo i en hemlik omgivning där tillgången till nödvändiga vård- och omsorgstjänster är tryggad. Arbetsgruppen för äldreomsorgen har framhållit att om det ovan nämnda målet ska nås bör omfattningen av intensifierat serviceboende öka och omfattningen av institutionsvård minska. Institutionsvård bör inte ersättas med tjänster som liknar institutionsvård utan man bör utveckla sådana boendalternativ där verksamhet och åtgärder

för att främja välfärden samordnas med rehabilitering och hemvård. Så har det också skett i praktiken eftersom volymen för långvarig institutionsvård har krympt påtagligt under 2000-talet medan intensifierat serviceboende dock har ökat allt mer vilket innebär att totalvolymen för vård dygnet runt har ökat.

Enligt regeringsprogrammet ordnas för äldre människor olika former av boende och rehabiliteringsinriktade tjänster enligt behov utifrån förslagen från arbetsgruppen för äldreomsorgen. Tillgången till institutionsvård enligt behov säkerställs också. Detta alternativ måste man ha tillgång till då äldre personens mänskliga och fysiska behov det påkallar.

Den styrgrupp som jag tillsatte för beredningen av lagen om äldreomsorg framhöll i sin promemoria som publicerades den 19 april 2012 (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2012:12) att vården som tillhandahålls på institutioner bör begränsas endast till ytterst nödvändiga situationer. Enligt förslaget kan man tillmötesgå de behov som en äldre person har med hjälp av långvarig institutionsvård enbart om det är befogat med tanke på ett värdigt liv och trygg vård.

Den privata serviceproduktionen kompletterar de tjänster som kommunerna producerar. Arbetsgruppen för äldreomsorgen ansåg att det finns skäl till att dra nytta av tjänstemarknaden för att trygga vård dygnet runt. Vid upphandlingen av tjänsterna bör man beakta klientens ställning och framför allt kvaliteten på de tjänster som upphandlas vilken är en faktor som inverkar på den. I lagen om privat socialservice som trädde i kraft i oktober 2011 betonas på ett flertal sätt serviceproducentens ansvar för kvaliteten på tjänsterna.

I utkastet till lag, vilket har beretts av den ovan nämnda styrgruppen, finns ett flertal bestämmelser som syftar till kvalitetssäkring. Det ska finnas personal som till antal, behörighet och uppgiftsstruktur svarar på de befintliga behoven gällande antalet äldre klienter och de servicebehov som personernas funktionsförmåga förutsätter. På en verksamhetsenhet som betjänar äldre ska det finnas en ansvarig chef som ansvarar för kvaliteten på tjänsterna. Lokalerna ska vara tillräckliga och förhållandena vad gäller dem ska vara lämpliga med tanke på klienternas behov. På verksamhetsenheterna ska det ordnas egenkontroll för att säkerställa kvaliteten på tjänsterna. Förutom egenkontrollen kommer det i lagen att

föreskrivas även om myndighetstillsynen och om åtgärder för att rätta till brister som har upptäckts vid tillsynen. Om det exempelvis på grundval av uppföljningen och övervakningen upptäcks problem i personaldimensioneringen vilka förutsätter att normstyrningen skärps, bör social- och hälsovårdsministeriet enligt styrgruppen påbörja beredningen av en förordning beträffande personaldimensionering.

Styrgruppens promemoria har nyligen sänts på remiss i vida kretsar. Jag anser det viktigt, att den kommande äldreomsorgslagen förpliktar kommunerna så stramt som möjligt och ingriper i de nuvarande missförhållande beträffande servicen för äldre.

Helsingfors den 16 maj 2012

Omsorgsminister Maria Guzenina-Richardson